

POLJOPRIVREDA BOSNE I
HERCEGOVINE: EVOLUCIJA
BEZ RAZVOJA?

15.11.2011.

Bitna pitanja

- Zašto je poljoprivreda važna za BiH?
- Koja je uloga poljoprivrednih politika u razvoju poljoprivrednog sektora?
- Zašto je bitno praviti razliku između poljoprivrednog i ruralnog razvoja?
- Preporuke

Zašto je poljoprivreda važna za BiH?

- Projiciraju se da je 20% BiH stanovništva siromašno, od čega čak 80% živi u ruralnim sredinama (UNDP,2007)
- Osnovna aktivnost ove kategorije stanovništva je poljoprivreda
- Kakvom vrstom poljoprivrede se bavi ruralno stanovništvo u BiH?

Zašto je poljoprivreda važna za BiH?

- ✗ Poljoprivreda za vlastite (porodične) potrebe VS. tržišno orijentirana poljoprivreda

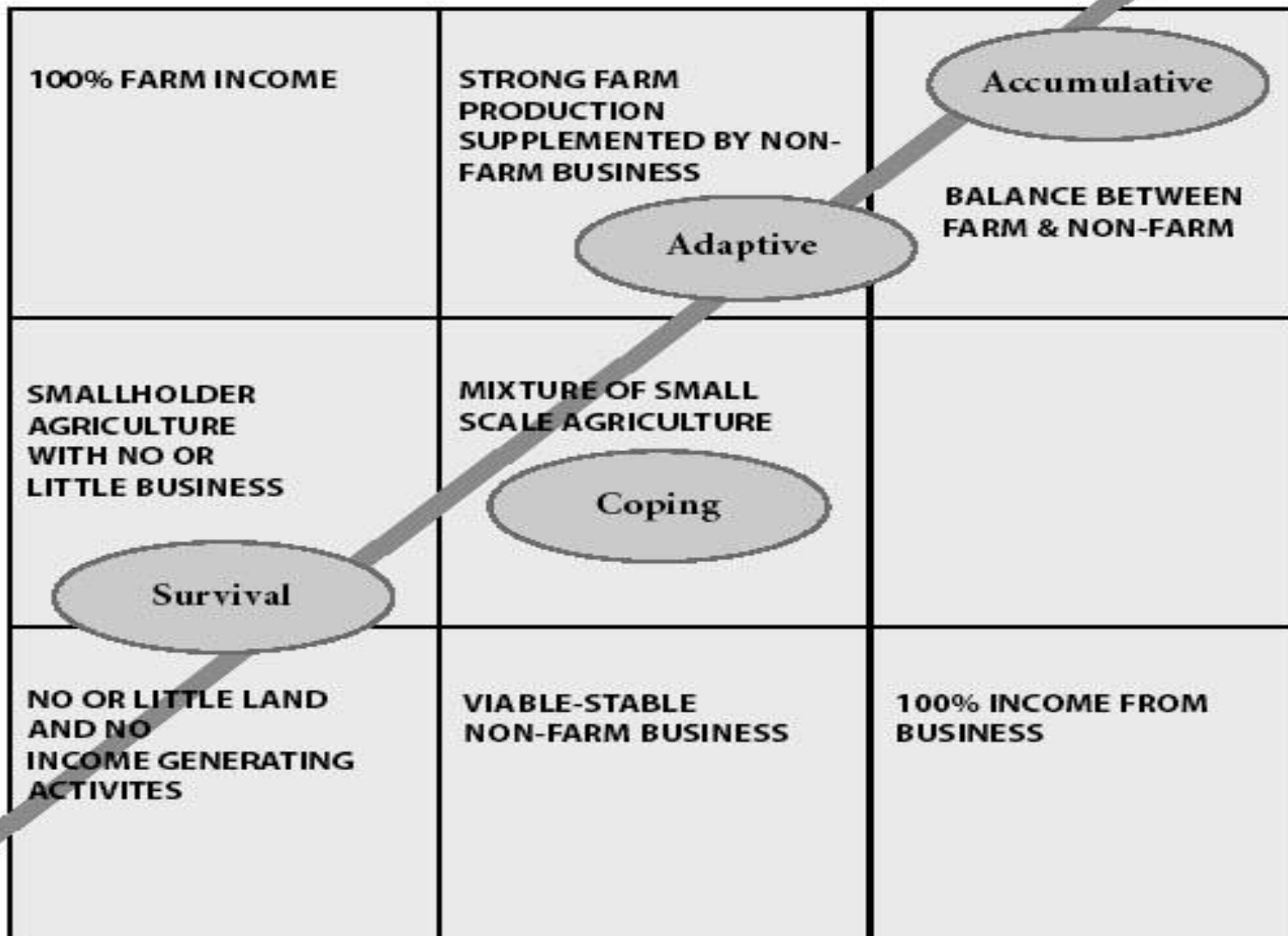
Vrsta farme	% proizvodnje za vlastite potrebe	Vrsta proizvoda
Netržišna farma	> 90%	Voće, povrće, žitarice
Hibridna farma	10% - 90%	Mlijeko i med
Tržišno-orijentirana farma	<10%	Meso, mlijeko, riba

Procjena za BiH, u Vittuari i Segre (2009).

Problem sa netržišnim farmama: nedostatak predvidljivosti, malo su ili nikako podložne uticaju poljoprivrednih politika (nisu 'interesantne' kao akteri na poljoprivrednom tržištu), gotovo potpuno odsustvo mehanizacije u proizvodnji.

Zašto je poljoprivreda važna za BiH?

- Fundamentalno pitanje – izvor prihoda?
- Šta je dobar posao?
- Berdegu and Escobar (2001) su utvrdili tri vrste malih i srednjih farmera:
 1. Tržišno motivirani (poljoprivreda profitabilna)
 2. Tržišno orjentirani ali imovinski limitirani (dobro okruženje za razvoj poljoprivrede ali nedostatak kapitala)
 3. Kontekstualno i imovinski limitirani farmeri

Survival

Coping

Adaptive

Accumulative

Income-Generating Activities Viable Stable Growth

Increasing Concentration on Business and Diversification

Izvor: Orr, A. and S. Orr. (2002)

Zašto je poljoprivreda važna za BiH

□ Osnovne karakteristike:

- 50% zemljišta klasificirano kao poljoprivredno zemljište (cca 2 600.000 hektara)
- Oranične površine – 987 000 hektara
- **Neobrađeno – oko 45% oraničnih površina**
- Oko 61% od ukupnog stanovništva živi u ruralnim sredinama
- Poljoprivredni sektor upošljava više od 20% svih uposlenih u BiH (+ siva ekonomija)
- U BiH poljoprivredu je u 2010.godini uloženo oko 263.198.423,00 KM budžetskih sredstava i donacija međunarodnih organizacija

Zašto je poljoprivreda važna za BiH

Bez obzira na sve...

- Sektor se i dalje smatra neefikasnim;
- U njemu je skoncentrisan najveći broj BiH siromašnih;
- Čak i sa 20% radne snage učešće poljoprivrede u BDP-u FBiH je tek oko 5%, a u RS oko 11%;
- Vanjsko-trgovinski deficit u ovom sektoru se iz godine u godinu kreće oko 9 milijardi KM;
- Politike poticaja i druge mjere pomoći poljoprivrednicima prolaze kroz stalne (gotovo godišnje) izmjene što doprinosi velikoj nestabilnosti sektora.

Ilustracije radi...

	2006	2007	2008	2009
Federacija Bosne i Hercegovine				
BDP	12.260.855	13.879.168	15.647.032	15.230.561
% dodane vrijednosti u sektoru poljoprivrede	5,73	5,5	5,19	5,19
Republika Srpska				
BDP	6.543.726	7.350.985	8.489.287	8.222.974
% dodane vrijednosti u sektoru poljoprivrede	13,1	12,5	11,5	11,2

Izvor: Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bi H za 2010.godinu, Federalni zavod za statistiku i Statistički godišnjak Republike Srpske za 2010.godinu, Republički zavod za statistiku.

Zašto?

Razlozi i objašnjenja

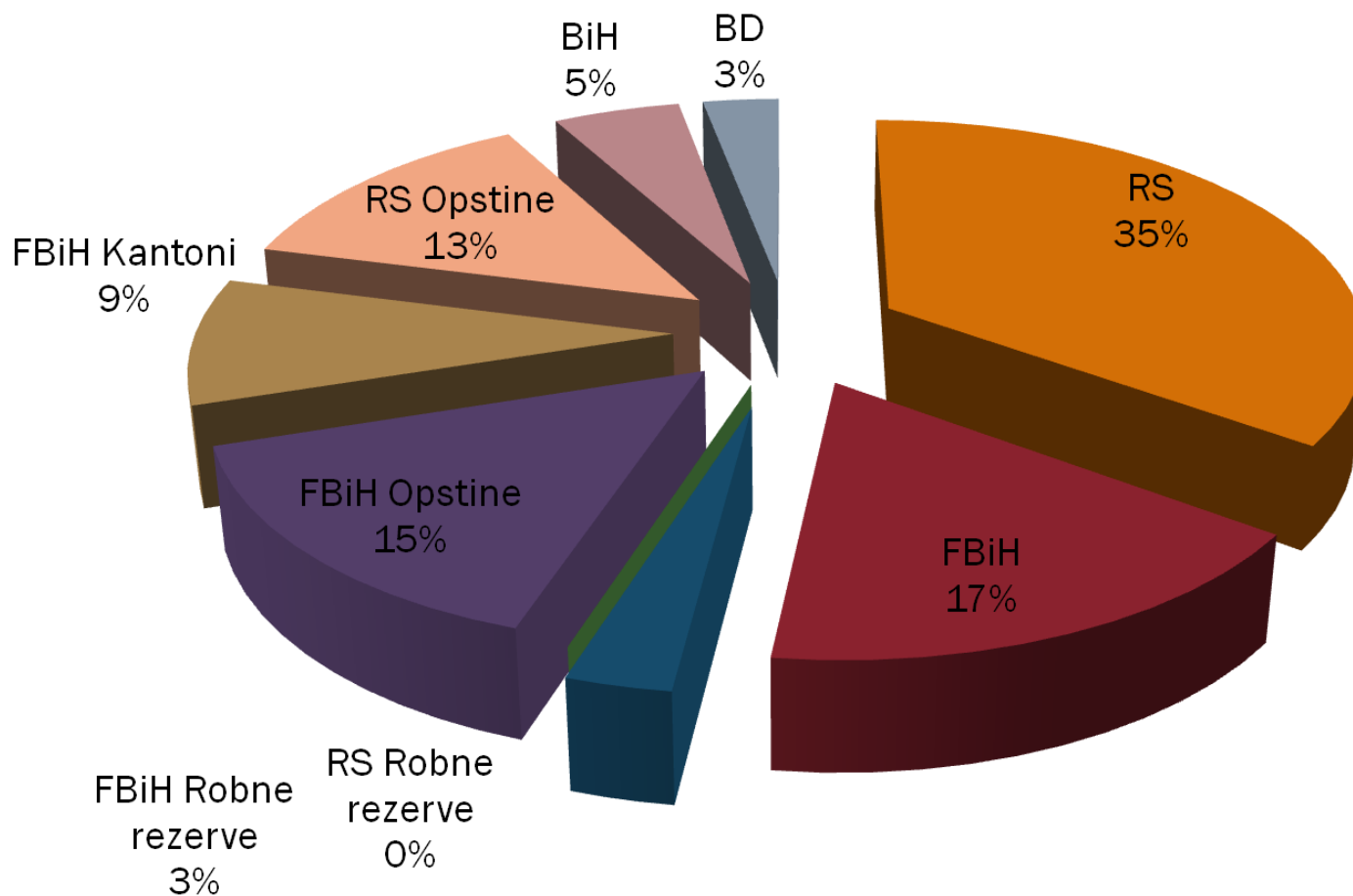
- Nedostatak državnog ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja?
- Nedostatak finansijske potpore države?
- Neadekvatne politike u oblasti poljoprivrede?
- Nedostatak informacija – Ko su naši farmeri?
- Tranzicija u poljoprivredi – jos nedovršena?

Uloga države u razvoju poljoprivrede

- Nepostojanje državnog ministarstva sigurno je hendikep ali ne smije biti izgovor za loše stanje sektora
- Kompleksna mreža različitih nivoa vlasti sa ovlastima u poljoprivredi čini da poljoprivredni sektor nema jasnu putanju kretanja, posebno kada je u pitanju potencijalno članstvo u EU

Struktura poljoprivredne potrošnje u BiH po nivoima odgovornosti

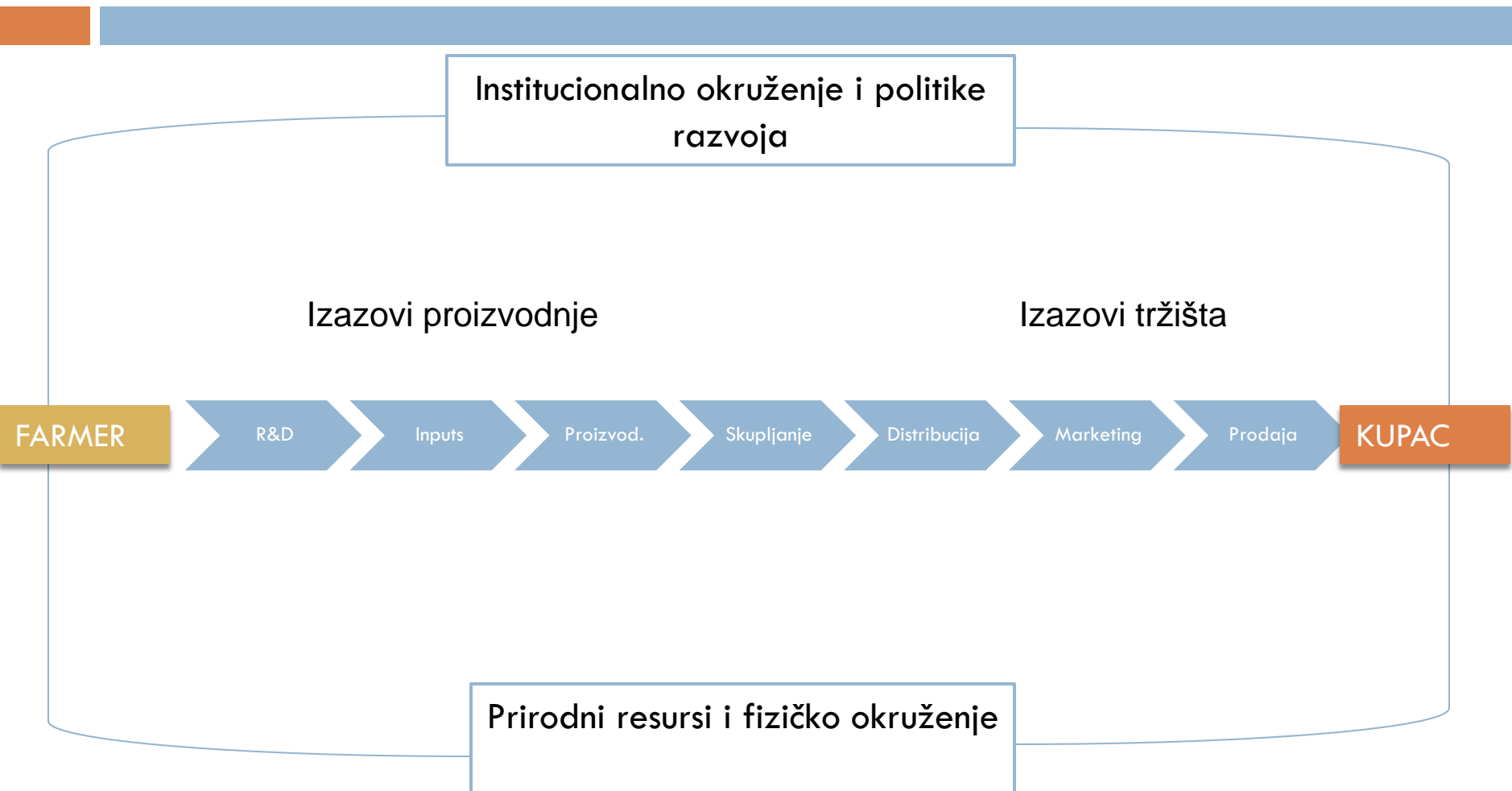
Izvor: Svjetska Banka, 2010.

Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH (Sl.N.50, 2008)

- U članu 5 propisuje okvirne mjere politike u poljoprivredi i ruralnom razvoju te ih dijeli na:
 - a) Mjere za potporu tržišta (poboljšanje kvalitete proizvoda, direktna podrška kroz poticaje i mjere vanjske trgovine)
 - b) Politike ruralnog razvoja (mjere za porast konkurentnosti, mjere za diversifikaciju ruralnih aktivnosti, i mjere za zaštitu okoliša)

Prostor za državne mjere podrške???

Poljoprivredne politike usmjerene ka razvoju ili..?

□ Instrumenti na raspolaganju:

- a) Direktni novčani poticaji
- b) Kapitalna ulaganja
- c) Ruralni razvoj
- d) Javne nabavke
- e) Mjere ostalih podrški (npr. stručni skupovi, edukacija i sl.)

Najčešće korištena mjera:

Direktni novčani poticaji

Kontraverzno pitanje njihovog efekta!

Poticaji ili spoticaji?

GODIN A	Poticaji iz budžeta FBiH za poljoprivredu	Poticaji iz budžeta RS za poljoprivredu
2007	37.531.127,19 KM	71.514.621,00 KM
2008	52.376.871,89 KM	80.000.000,00 KM
2009	49.047.228,46 KM	80.000.000,00 KM
2010	55.000.000,00 KM	80.335.000,00 KM
2011	54.000.000,00 KM	60.000.000,00 KM

Izvor: Promotivna knjiga 'Izazovi poljoprivrede', Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, 2010. i Budžet Vlade Republike Srpske na www.vladars.net

Ilustracije radi, izdvojena poticajna sredstva za poljoprivredu Republike Hrvatske za 2010.godinu su iznosila oko milijardu konvertibilnih maraka, što je iznosilo oko 3% ukupnog budžeta.

Povećanje poticaja u 2008.godini u odnosu na 2007.godinu od 39,55% rezultiralo je povećanjem poljoprivredne proizvodnje od 6,40% u istom razdoblju.

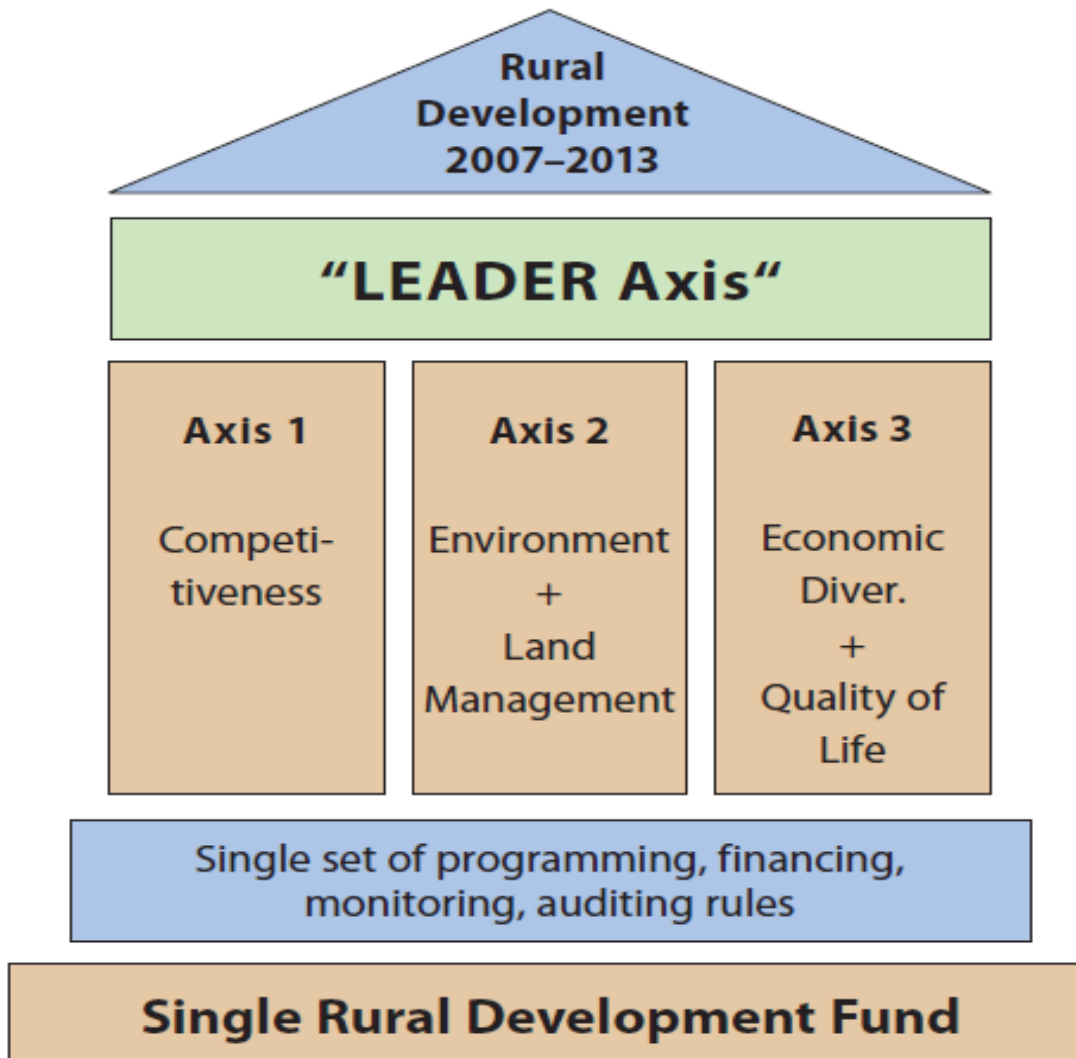
Poticaji ili spoticaji??

- Pogrešno je misliti da puko povećanje poticaja za rezultat ima povećanu proizvodnju, bolji plasman ili veću konkurentnost poljoprivrednih proizvoda.
- Poljoprivreda se ne može posmatrati izolovano od drugih privrednih grana (njeni su output-i upravo input-i za prerađivačku industriju) - nužno razvijati i ***prerađivačke kapacitete*** i jačati ***konkurentnost domaćih proizvođača***.
- **Analiza strukture deficita** u oblasti poljoprivrede bi morala biti početna tačka za redefinisavanje politika podrške poljoprivrednom razvoju – **koga, šta i kako poticati!!!**

Članstvo u EU: posljedice Zajedničke Poljoprivredne Politike?

Ruralna politika EU (2007-2013)

Izvor: European Commission, The EU Rural Development Policy, 2007-2013.

Preporuke

- Izvršiti detaljno istraživanje poljoprivrednog tržišta, potencijala i potreba različitih aktera na tom tržištu
- Definirati realne mjere i politike za ostvarivanje strategije razvoja i njenih ciljeva
- Vršiti **objektivnu (po potrebi i eksternu) evaluaciju efekata** odbranih politika
- Razviti efikasan savjetodavni servis koji će pružiti stručnu pomoć poljoprivrednicima
- Poticati **razvoj domaćih prerađivačkih kapaciteta**
- Vršiti popunu robnih rezervi putem dugoročnih ugovora sa domaćim poljoprivrednim proizvođačima
- Razvijati legislativu koja potiče **dinamičnije tržište poljoprivrednog zemljišta** te ohrabrivati ukрупnjavanje poljoprivrednih posjeda
- Razvijati **istraživačke kapacitete** u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja (npr. razvoj domaće sjemenske proizvodnje)
- Jačati mjere kontrole zdravstvene ispravnosti namirnica i poljoprivrednih proizvoda (naročito uvoznih).